

Innspill fra TINE SA til jordbruksforhandlingene 2024

Hovedpunkter

Melkeproduksjonen må prioriteres i årets jordbruksforhandlinger.

Tross store økninger i både målpris og tilskudd de siste årene, dekker ikke inntektene i melkeproduksjonen avkastning på egenkapital og arbeid. TINE er bekymret for norsk melkeproduksjon. Historisk har utbetalingspris til melkebonden over tid fulgt prisvekst i samfunnet, men kostnadene i melkeproduksjon har i flere år økt betydelig mer enn prisveksten i samfunnet. Dette er alvorlig for norsk melkeproduksjon, og særlig for produsenter i områder med lave satser på produksjonsavhengige tilskudd. Vi får mange tilbakemeldinger om at våre medlemmer ikke ser det som verken lønnsomt eller interessant å øke sin produksjon. Dette er alvorlig og det krever et sett av tiltak for å snu situasjonen til det bedre.

Selv om melkemangelen på nyåret er et resultat av flere forhold, er det viktig å merke seg den reduserte produksjonsviljen hos norske melkebønder. Årets jordbruksoppgjør må prioritere norsk melkeproduksjon, og det er avgjørende å løfte inntekten til melkebonden for arbeidet som gjøres på gården. Tid brukt i fjøs må prioriteres høyere politisk. TINE mener det må til et raskt og kraftig løft av inntektene i norsk melkeproduksjon.

I Norge har vi gode forutsetninger for å dyrke gras på inn- og utmark. Norske melkekyr omdanner ressurser, som for oss er ufordøelige, til fullverdig sunn, trygg og god mat. Dette nyter norske forbrukere godt av hver dag hele året. I tillegg bidrar melk og meierivirksomhet til stor verdiskaping og mange arbeidsplasser, både i og utenfor egen næring. For hver melkegård skapes det i snitt 2,5 årsverk utenfor gården. Vi skaper totalt nesten 26.000 arbeidsplasser og nesten 23 milliarder i verdiskapende ringvirkninger fra gårdsdriften. Verdikjeden for melk og meieri er avgjørende for vår selvforsyningssevne og for bruk av hele landet med bosetning, arbeidsplasser og næringsvirksomhet i og rundt landbruket. Prioritering og styrking av norsk melkeproduksjon er derfor viktig for å nå regjeringens mål om økt norsk selvforsyning. Dette vil kreve politisk vilje og budsjettvirkemidler til produksjonsavhengige tilskudd, struktur, distrikt og investeringer.

I jordbruksoppgjøret 2023 ble det etablert en partssammensatt arbeidsgruppe for å utrede markedsordningene for melk og korn i lys av WTO-avtalens begrensninger for internstøtte. Rapporten arbeidsgruppen la frem 1. februar skisserer 4 varianter av et nytt prissystem for melk. Hovedforskjellene er om nytt prissystem skal ha en markedsregulator og om prisendringer skal gjøres instrumentelt, i eller utenfor markedsregulator.

	Tradisjonell prisfastsettelse	Instrumentell prisfastsettelse
Med markedsregulering/regulator	Volummodellen	«Kombi-modellen»
Uten markedsregulering/regulator		«Industripris-modellen» Referanseprismodellen

Se rapport fra partssammensatt arbeidsgruppe for beskrivelse av modellene

TINE anbefaler å velge et prissystem der markedsbalansering i forhold til midlertidige svingninger i melkeproduksjonen videreføres. Videre påpekes følgende:

- I den grad TINE skal ha en rolle i nytt prissystem for melk må rolle, ansvar og myndighet tydeliggjøres i jordbruksavtalens bestemmelser om prissystem. Det legges til grunn at

partene i jordbruksavtalen vil forbeholde seg muligheten til å forhandle om eventuelle endringer og korreksjoner i et slikt prissystem.

- Uavhengig av valg av nytt prissystem må det sikres legitimitet overfor melkeprodusentene, meieriaktørene, kunder og forbrukere.
- TINE forventer at valg av prissystemet ikke medfører unødige endringer i systemet for markedsbalansering, eller pålegger markedsregulator nye forpliktelser på dette området.
- TINE legger til grunn at eventuelle endringer er i overensstemmelse med forpliktelsene om internstøtte i WTO, og presiserer at dette er myndighetenes ansvar.

Norsk volum er fortsatt under press. Importen av meieriprodukt har stagnert, men er fremdeles høy. Forbruket av drikkemelk faller og marked er fortsatt en minimumsfaktor for norsk melkeproduksjon. Samtidig er melkebondens behov for bedre produksjonsøkonomi presserende, og TINE tar med sitt innspill på målprisøkning i år en risiko for tap av konkurransekraft. Dette kan igjen gi et lavere volum å fordele faste kostnader på, og slik enda dårligere økonomi i norsk melkeproduksjon. Eventuelle endringer i prissystemet for melk vil ikke medføre endringer i markedet. Derfor er det også fremover begrenset hvor mye av inntektsgapet vi kan lukke gjennom markedet uten å tape konkurransekraft og ytterligere volum.

Det er fremdeles et særlig behov for målrettede tiltak også utover økt melkepris for å styrke økonomien i norsk melkeproduksjon. Vi trenger et bredt sett med tiltak. Vi trenger aktive kostnadsreducerende tiltak, RÅK-støtte og budsjettstøtte.

TINE vil ha melkeproduksjon i hele landet. Det gir god utnyttelse av ressurser, god beredskap, og det er grunnlaget for spredt bosetning. Pris vil aldri alene kunne sikre god fordeling og melkeproduksjon i hele landet. Jordbruksoppgjøret 2024 må derfor både kompensere for den store avstanden mellom produksjonskostnader og muligheter for markedsinntekter, redusere inntektsgapet i forhold til andre grupper og sikre langsiktig konkurransekraft for norsk melkeproduksjon. Dette vil kreve en kombinasjon av økt melkepris, betydelig økning i budsjettstøtte og kostnadsreducerende tiltak i hele verdikjeden.

Oppsummert:

- Melkeproduksjonen må prioriteres i årets jordbruksforhandlinger
- Behovet for inntektsøkning er større enn det markedet kan levere på, og det er behov for betydelig økning i budsjettstøtte
- For å bedre marginalinntekten på melk bør produksjonsavhengige tilskudd prioriteres
- Ny markedsordning for melk må ivareta melkebonden og være koblet til markedsmulighetene
- Vi ønsker et landbruk i hele landet. Det krever politisk vilje og budsjettvirkemidler til struktur, distrikt og investeringer.
- 34% (over 450 millioner liter) av melka nyttes til produkter omfattet av Protokoll 3 til EØS-avtalen (RÅK-produkter) med dårlig importvern. RÅK-tilskuddsordningen må styrkes for å opprettholde norsk volum.
- TINE prioriterer arbeid med bærekraft i hele verdikjeden. Dette er et langsiktig og omfattende arbeid, og vi trenger positive virkemidler for å sikre tempo og oppslutning.
- I likhet med resten av norsk landbruk har melkegeitholdet store utfordringer. Det er derfor viktig å også bruke virkemidler som treffer melkegeitholdet i årets oppgjør.

Årets jordbruksoppgjør må bli et melkeoppgjør. Det er i tillegg til økte tilskudd til melkeproduksjon nødvendig å bruke flere verktøy for å sikre høyere utbetalingspris til bonden:

Prisøkning som tas ut i markedet og slik gir økt pris til forbruker	40 øre
Reduksjon i de konkurransepolitiske tilskuddene fra 01.07.2024	4 øre
Kostnadsoverføring fra de konkurransepolitiske tilskuddene til budsjett	10 øre
Kostnadsoverføring fra innfraktdelen av PU-ordningen til budsjett	32 øre
Andre kostnadsoverføringer fra PU-ordningen til budsjett (administrasjonskostnader, skolemelk, distribusjonstilskudd skolemelk, distribusjonstilskudd Nord Norge)	1 øre
Økt grunntilskudd alle soner fra 01.01.2025	50-80 øre
Samlet mulighet for økt utbetaling til melkebonden gjennom økt målpris, kostnadsreduksjon og økte produksjonsavhengige tilskudd	137-167 øre

Melkepris og budsjettmidler

Muligheter i markedet

De internasjonale prisene på melk og meieriprodukt økte betydelig i 2022, men i løpet av 2023 har prisene falt noe tilbake. Melkeprisene i EU er høsten 2023 over prisen i tilsvarende periode i 2020 og 2021. Gjennomsnittsprisen høsten 2023 måles i intervallet 40-45 eurocent. Det er imidlertid vesentlige forskjeller mellom land og meieriselskaper, der det kan se ut til at land og meieriselskaper med vesentlig innslag av eksport har priser på melk godt under EU-gjennomsnitt. Det forventes en moderat prisoppgang gjennom vinteren.

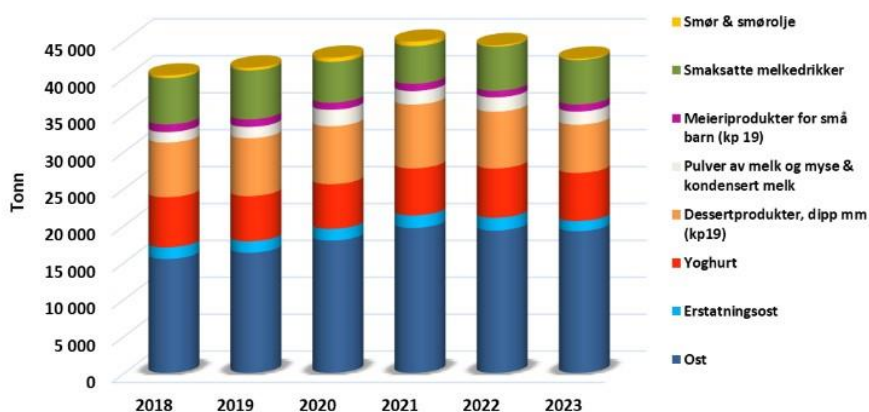
Høy melkepris i EU gjennom 2022 og relativt høy pris også i 2023 målt i norske kroner grunnet en svak kronekurs, har sannsynligvis medvirket til å redusere veksten i import av meieriprodukter til Norge siste 2 år. Det er usikkerhet knyttet både til prisutvikling i EU og kronekurs i 2024.

Kjøpekraftsutviklingen for norske lønnsinntakere og stønadsmottakere har i de seinere år vært negativ. Dette er forhold som innvirker på vurderinger av prisuttak i alle markeder.

Samlet importutvikling for de viktigste meierikategoriene

Årlig Volum

Importveksten for ost har bremsset opp

Årsaker: Høye priser i EU i 2022 og betydelig svekkelse i valuta i 2023

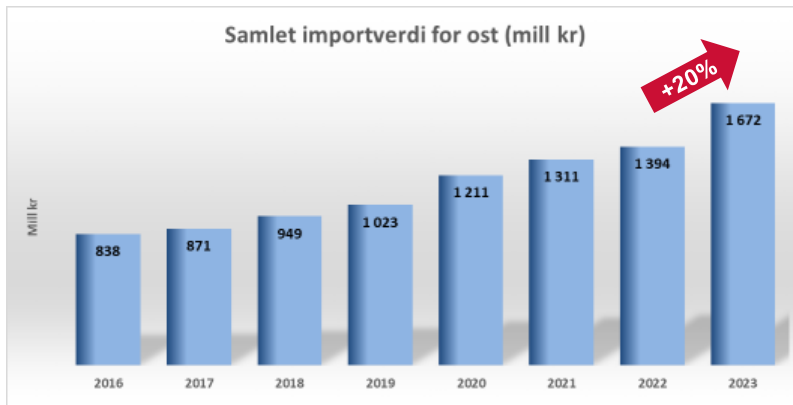
Norske oster har blitt mer konkurransedyktige på pris sammenlignet med EU
 Importandelen redusert til 17,8% i 2023

H. Husby

Kilde: SSB

Målt i verdi viser osteimporten et annet bilde

H. Husby

Kilde: SSB

Det ble importert ost for til sammen 1 672 mill kr i 2023.

Dette er en økning på 20 % fra fjoråret på tross av uendret volum i samme periode. Har sammenheng med fallet i kronkursen, og de høye prisene på ost som var i EU i starten på året

Størst enkeltverdi har:

- Harde, inkl spesialoster: 450 mill kr
- Ferske oster: 325 mill kr
- Salatos/Feta: 244 mill kr
- Revet ost og ostepulver: 173 mill kr

I tillegg til verdien på osten gjengitt i figuren, kommer toll på ost som importeres utenom tollfrie kvoter

Det forventes i 2024 en moderat økning i kjøpekraft hos norske forbrukere. Nasjonalbudsjettet for 2024 anslår en vekst i privat konsum på 0,5 prosent, en årslønnsvekst på 4,9 prosent og en økning i konsumprisen på 3,8 prosent.

Norges Bank endret styringsrenten i desember 2023, og la samtidig frem Pengepolitisk rapport 4/23. Her fremkom det et estimat på økning i konsumprisen i 2024 på 4,4 prosent, og at rentebanen for 2024-2025 vil ligge noe lavere enn i tidligere meldinger fra sentralbanken. Imidlertid fremkommer det at dette hovedsakelig vil gjelde rentejusteringer i 2025.

Anbefaling melkepris

I de seinere år har inntektene i melkeproduksjonen ikke dekket egenkapital og arbeid. Til tross for en historisk høy ramme ved jordbruksoppgjørene i 2022 og 2023 ble det ikke vesentlige endringer i denne sammenheng. En betydelig kostnadsvekst de siste årene bidrar videre til en alvorlig situasjon for norsk melkeproduksjon. Regjeringen har lagt fram et forslag til ny beregningsmodell for bondens inntekter. Dette kan endre bildet av det samlede inntektsnivå, samt avdekke og endre regionale og strukturelle forskjeller slik de har fremkommet til nå. Melkepris kan hverken kompensere for eller løse utfordringer knyttet til strukturell og regionale forskjeller, men kan i visse tilfeller forsterke disse forskjellene. Årets jordbruksoppgjør må bli et melkeoppgjør, og det er i tillegg til økte tilskudd til melkeproduksjon nødvendig å bruke flere verktøy for å sikre høyere utbetalingspris til bonden. I en situasjon der målpris vil erstattes av et annet prissystem må det vurderes å forsterke de produksjonsavhengige tilskuddene i melkeproduksjonen, og dermed styrke produksjonsøkonomien.

I tillegg ligger det potensiale for å øke utbetalingen til melkebonden betydelig utover økte priser til forbruker, gjennom kostnadskutt og kostnadsoverføringer fra PU-ordningen. Frigjorte midler i Prisutjevningsordningen for melk som følge av avvikling av distribusjonstilskuddet er ikke disponert. Videre betaler melka i dag selv for de resterende konkurransepolitiske tiltakene, ulike administrative kostnader, samt for innfraktstøtte, hovedsakelig gjennom avgift på hvit drikkemelk. Ved en finansiering av dette over budsjett isteden, kan pris til bonde økes samtidig som norsk melks konkurransekraft ivaretas.

Kombinasjonen av økt melkeprisuttak i markedet, endret finansiering av tiltak i PU-ordningen og økte produksjonsavhengige tilskudd vil til sammen gjøre det mulig å øke utbetaling til melkebonden betydelig.

Prissystem

Grensen i WTO for samlet norsk handelsvridende internstøtte på 11,49 milliarder kroner kan bli overskredet allerede i kalenderåret 2024 hvis ikke tiltak iverksettes. Dette var også partene i jordbruksavtalen i 2023 bevisste på.

I jordbruksforhandlingene 2023 ble partene enige om å nedsette en arbeidsgruppe bestående av representanter for partene i jordbruksoppgjøret for å se på markedsordningen, i betydning prissystem, for korn og melk. Arbeidet ble innledningsvis organisert i 2 faggrupper med deltagere fra interessenter i sektorene for melk og korn. Faggruppene avgav rapportene sine til arbeidsgruppen 1. desember 2023, og arbeidsgruppen avgav 1. februar 2024 sin rapport med anbefalinger.

Ett vesentlig element for forhandlingsresultatet på dette området vil være hvordan jordbruksavtalen beskriver forvaltningen av et nytt prissystem for melk. Her må ansvarsforhold, prosedyrer og rammer for *prisendringer* tydeliggjøres. Uavhengig av valg av prissystem må legitimiteten overfor melkeprodusenter, aktører under markedsordningen, kommersielle kunder og samfunnet sikres.

Ordningen med råvarepriskompensasjon (RÅK-tilskuddsordningen)

RÅK-tilskuddsordningen er svært viktig for avsetningen av norskproduserte jordbruksråvarer, og spesielt for melk og meieriprodukter. For ferdigvarer som omfattes av ordningen, kompenseres merprisen på norske råvarer sammenlignet med utlandet. Dermed blir norske jordbruksråvarer konkurransedyktige på pris og aktuelle ingredienser for næringsmiddelindustrien, fremfor at de erstattes av billigere import. I tillegg kan ferdigvarer som eksempelvis frossen pizza konkurrere på pris mot tilsvarende importert vare, og slik bidra til økt avsetning av norskproduserte jordbruksråvarer som kjøtt og ost.

Ordningen treffer slik sett ikke melkeprodusenten direkte, men den bidrar til at norskproduserte meieriråvarer og norsk foredlingsindustri kan konkurrere med importerte råvarer og ferdigvarer i et marked preget av sterk og stigende konkurranse. Slik er RÅK-tilskuddsordningen et viktig landbruks- og distriktpolitisk virkemiddel som gir positive ringvirkninger både for bønder, varemottakere og viderefordelingsindustri i Norge.

Dessverre ser vi at området preges av stor import til lav toll, der importen spiser av muligheten for norsk næringsmiddelindustri og norske bønder sin mulighet til å produsere i Norge. Det er mange flere produkter som burde vært en del av tilskuddsordningen, og fått muligheten til å konkurrere bedre mot importerte alternativer. Ved jordbruksoppgjøret i 2022 ble det satt av 10 millioner for å utvide ferdigvarelisten (varer der det kan gis råvarekompensasjon ved bruk av norske ingredienser). Utvidelsen av ferdigvarelisten fra 2023 styrket melks konkurransekraft for vaniljesaus, vaniljekrem og rømmedressing - alle meieriprodukter under varenummer 19.01.9098.

Det blir viktig å øremerke nye midler også i vårens jordbruksoppgjør til å gjennomføre flere utvidelser av ferdigvarelista for å gi rom for flere nye kategorier, slik at vi sikrer konkurransekraft og avsetning for mest mulig norskprodusert melk. TINE støtter et innmeldt forslag om risretter i fjor, samt at vi har meldt inn behov for å få inn både proteinpudding og desserter på varenummer 19.01.9098, der importkonkurransen er betydelig og begrenser prisuttak. Andre kategorier som kvalifiserer slik ordningen er utformet, er melkeintensive, smaksatte yoghurter og laktosefri smaksatt melk.

Kostnadsreduksjoner

Melka bærer i dag store politiske kostnader. Mange av disse har vært en hensiktsmessig måte for felleskapet av norske bønder å bidra til oppfyllelse av politiske mål, men dagens situasjon gjør at dette ikke kan videreføres på samme måte. Situasjonen i og rundt Norge gir behov for at en større del av melkeprisen går direkte til bonden. Det må derfor, i tillegg til økte tilskudd, arbeides med både å fjerne kostnader fra verdikjeden og å flytte kostnader som i dag belaster melkeprisen over på budsjett.

Prisutjevningsordningen for melk

Prisutjevningsordningen er et svært viktig instrument for å sikre melkeproduksjon og anlegg i hele landet. Nedgangen i salget av hvit drikkemelk gjør at tilfanget av penger inn i PU-ordningen reduseres betydelig. De vedtatte endringene i de konkurransepolitiske tilskuddene bedrer situasjonen noe, men det er behov for ytterligere grep. TINE foreslår å endre finansieringen av de gjenværende konkurransepolitiske tilskuddene, slik at disse særtilskuddene ikke belastes produktene i form av avgift, men finansieres over budsjett. Det vil ikke redusere forskjellsbehandlingen i meierisektoren, men det muliggjør økt pris til bonde uten økt pris til forbruker.

Videre har vi opplevd en betydelig vekst i kostnadene til innfrakt av melk. Kostnadsveksten har vært av en slik størrelse at det alene har påvirket utbetalt melkepris til bøndene. For å unngå at økt målpris spises opp av videre kostnadsvekst knyttet til råvarehåndtering, foreslår TINE at støtte til innfrakt framover finansieres over budsjett og ikke gjennom avgift på produktene som i dag.

Kraftfôrpris og prisnedskrivning

Prisen på kraftfôr har stor betydning for bondens økonomi, og prisnedskrivningstilskuddet for korn har stor betydning for bruken av norsk fôrkorn og prisen på kraftfôret. Både direkte, og fordi det styrer prisen på importerte råvarer til kraftfôr. I dagens situasjon har ikke norsk melkeproduksjon rom for politisk styrte kostnadsøkninger, og det er derfor viktig å bevare prisnedskrivningstilskuddet for korn.

Investeringsvirkemiddel

Løsdriftskravet for gjenværende båsfjøs ble ved jordbruksforhandlingene 2016 utsatt fra 2024 til 2034. Det er fortsatt 2783 båsfjøs igjen ved inngangen til 2024. Det er viktig for TINE og norsk melkeproduksjon at så mange som mulig av disse gårdsbrukene velger å fornye sitt driftsapparat og bli med videre som melkeprodusenter. Slik det er nå, er utviklingstakten fortsatt for lav til å få alle med over innen kravet om 100% i løsdrift inntreffer i 2034.

Våre tall fra desember 2023:

Antall av Produsentnummer	Løsdrift	Båsfjøs	Ukjent	Totalsum
Agder	39 %	60 %	2 %	100 %
Innlandet	49 %	50 %	2 %	100 %
Møre og Romsdal	50 %	49 %	1 %	100 %
Nordland	56 %	43 %	1 %	100 %
Rogaland	52 %	47 %	1 %	100 %
Troms og Finnmark	52 %	48 %	1 %	100 %
Trøndelag	63 %	37 %	0 %	100 %
Vestfold og Telemark	64 %	35 %	1 %	100 %
Vestland	39 %	60 %	1 %	100 %
Oslo og Viken	61 %	37 %	1 %	100 %
Totalsum	52 %	47 %	1 %	100 %

For å nå kommende krav knyttet til dyrevelferd og samtidig sikre melkeproduksjon i hele landet er det behov for å øke investeringstakten. TINE ber derfor igjen om at melkeproduksjon prioriteres med investeringsmidler for å sikre det langsiktige behovet for å tilpasse seg til framtidens krav til effektivitet, dyrevelferd og sirkulærøkonomi. Viljen til å investere er der, men lønnsomheten er for lav i forhold til investeringsbehovet. Det er viktig å sikre nok midler i ordningen slik at gårder i hele landet kan modernisere sitt driftsapparat i tråd med gårdens ressursgrunnlag.

Budsjettprioriteringer

TINE forutsetter at det i tillegg til økt målpris og kostnadskutt er en tydelig prioritering av melk og grovfôrproduksjon i årets jordbruksoppgjør. Verdikjeden er avgjørende for selvforsyning, beredskap og sysselsetting i hele landet. Særnorsk klima og topografi tilsier at en variert bruksstruktur gir best utnyttelse av norske ressurser til produksjon av mat. Et ensidig fokus på uttak i markedet treffer dårlig for små og mellomstore melkebruk. For at også disse skal finne det verdt å produsere sunn, trygg og god mat på norske ressurser, må det brukes flere verktøy enn økt målpris og kostnadskutt.

Melkeproduksjon er avhengig av at noen er i fjøset 7 dager i uka, 52 uker i året. Livet består av ulike faser og det går gjerne i bølger, men velferdsordningene for bønder fanger i for liten grad opp dette. Dagens velferdsordninger gir ikke tilstrekkelig rom for ferie, fritid og sykdom, og permisjonsordninger knyttet til svangerskap, fødsel og i småbarnsfasen er dårlig tilpasset bondens muligheter og utfordringer. For dagens aktive bonde og for å gjøre næringa attraktiv for ungdommen må en styrke avløser- og velferdsordningene. Det bekymrer oss at vi får mange tilbakemeldinger fra våre medlemmer om at de ikke ser det mulig å leve et normalt familieliv og å drive med melk i et oppdatert driftsapparat.

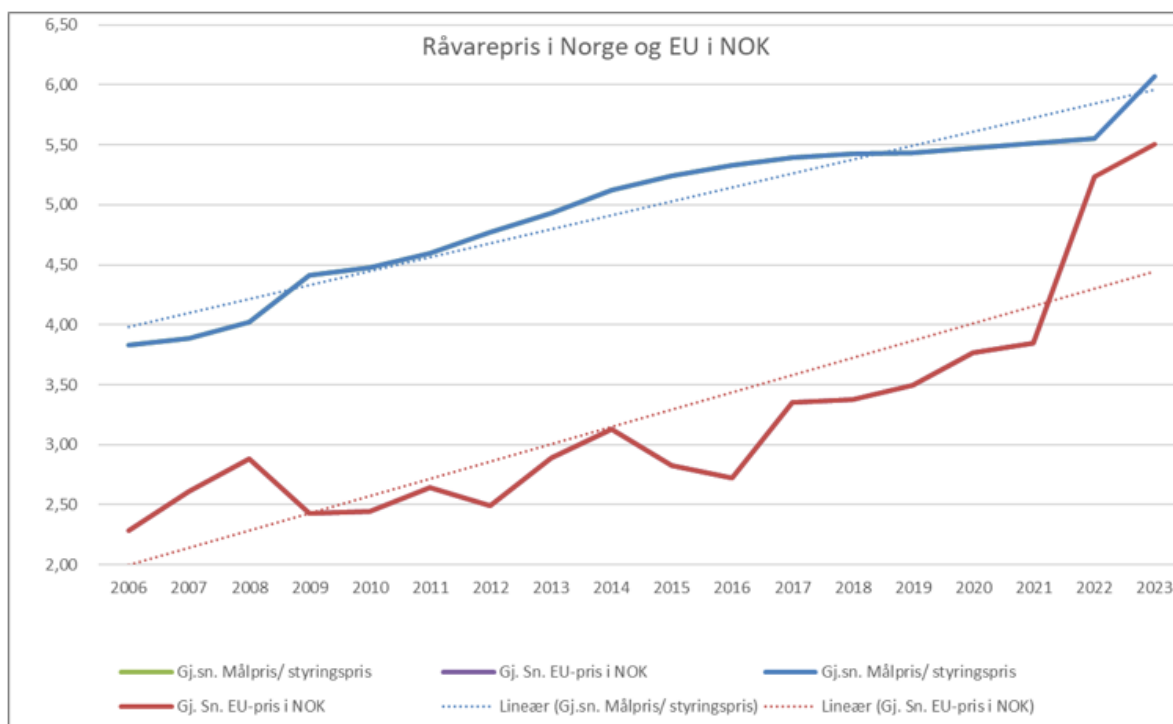
Struktur- og distriktsprofil sikres best gjennom distrikts-, areal- og dyretillegg. Disse bør ha en innretning som gjør det lønnsomt å basere produksjonen på gårdens naturlige ressursgrunnlag.

Tollvern

Effektivt importvern er avgjørende for norsk jordbruk. Kategorien meieriprodukter preges av stor import og økende konkurranse fra andre matvarer, særlig importert ost og vegetabiliske substitutt. Hoveddelen av importen skjer med tollbelastning og er ikke regulert gjennom kvoter. Over 33% av melkevolumet (over 450 millioner liter) anvendes i produkter som er omfattet av Protokoll 3 til EØS avtalen (RÅK-produkter) og andre ferdigvarer med svakt tollvern. Regner vi med ost som et importutsatt segment vil nærmere 1000 millioner liter norsk melk være utsatt for importkonkurranse – samlet sett utgjør dette rundt 70 prosent av den samlede norske melkeproduksjonen.

Importveksten legger et tydelig press på volum og pris i det norske markedet. Tross høyere verdensmarkedspriser er importen av meieriprodukter til Norge betydelig. Se tabell for importvolum og figur for råvarepris i Norge og EU.

Import (tonn)	2022	2023	Endring (%)
Yoghurt naturell	3 140	3 241	3 %
Yoghurt med frukt/smak	3 553	3 277	-8 %
Syrnet melk/rømme	264	142	-46 %
SMP	293	241	-18 %
Kondensert melk	773	764	-1 %
Myse- & melkeproteinpulver	804	723	-10 %
Smør	158	125	-21 %
Smaksatte melkedrikker	4 524	4 616	2 %
Erstatningsdrikker av korn og soya	9 877	10 422	6 %
Meieriprodukter for småbarn	661	756	14 %
Dessertprodukter, dipp mm (kp19)	6 193	4 847	-22 %
Erstatningsost	1 255	1 006	-20 %
Ost	19 295	19 210	0 %

Figur 1 kilde: https://agriculture.ec.europa.eu/data-and-analysis/markets/overviews/market-observatories/milk_en og jordbruksoppjøret.

I meierisektoren er de største svakhetene med tollvernet de store tollfrie kvotene sammen med en stor andel import av bearbejdede produkt med lav toll. For å sikre avsetningen av norsk melk og unngå ytterligere importøkninger er det behov for å gjennomgå tollsatsene innenfor deler av meierikapitelet i tolltariffen. Videre er dagens metode med tildeling av tollfrie ostekvoter basert på verdien av et selskaps historiske import, i seg selv med på å fremme økt osteimport utenfor kvote.

Øvre prisgrense

Øvre prisgrense for melk er satt 5 % over målpris. Øvre prisgrense legger en begrensning på markedsregulators mulighet til differensiering av noteringsprisen til industrien gjennom året. TINE har tidligere bedt om en økning av øvre prisgrense. De sterke prisfluktuationene i markedene rundt oss synliggjør behovet for større fleksibilitet i prisingen. TINE ber derfor om at øvre prisgrense, uavhengig av modell for prisfastsettelse, settes høyere enn dagens.

Produksjonstilpasning gjennom kvoteordningen for melk

Melkebøndenes viktigste verktøy for å tilpasse produksjonen, for slik å balansere tilførselen, er kvoteordningen for melk. Kvoteordningen reduserer overskuddsproblemer og skaper stabilitet og forutsigbarhet i hele verdikjeden. Jordbruksforhandlingene må bidra til å sikre og å videreutvikle denne ordningens legitimitet både blant utøverne i næringa og i samfunnet.

TINE er særlig opptatt av at det gjennomføres tiltak som bidrar til å sikre kvoteordningen over tid, og at regelverksendringer på kvoteområdet gir aktive melkeprodusenter forutsigbarhet. Når det produseres på kvote som eies av personer som ikke lenger driver aktiv melkeproduksjon, er dette med på å svekke legitimiteten for ordningen, tappe næringa for penger, samt redusere effektiviteten i landbrukspolitikken.

TINE anbefalte foran jordbruksforhandlingene i 2023 at det ble gjort tilpasninger i skattereglene slik at disse ikke favoriserer bortleie (bortdisponering) av kvote framfor kjøp/salg.

Ved jordbruksoppjøret i 2023 ble det enighet om at hele kvotesalget kunne gjøres privat, samt at det ble gitt tilsagn om endringer i beskatningen slik TINE hadde foreslått i sitt innspill. Tall fra januar 2024 fra Landbruksdirektoratet viser at 86 prosent av den omsatte kvoten kom fra landbrukseiendommer som ikke hadde melkeleveranser i 2023:

Solgt fra landbrukseiendommer med leveranse i 2023: 3.808.902 liter

Solgt fra landbrukseiendommer uten leveranse i 2023: 23.255.127 liter

Kvotesalg i alt (Ku-melk): 27.064.029 liter

Salg av kvote fra eiendommer uten leveranse og til eiendommer med leveranse er et skritt i riktig retning, og TINE forventer videre innsats for å bedre samsvaret mellom det å eie kvote og det å selv produsere melk på denne.

Bærekraft

Norge har naturgitte forutsetninger for å bruke grasressurser til produksjon av melk og kjøtt. Det gir god utnyttelse av vårt nasjonale ressursgrunnlag og TINE arbeider med forbedringsløp i hele verdikjeden.

I et endret klima ser vi at det blir enda viktigere å drive god og tilpasset agronomi for å sikre produksjon av ønsket volum og kvalitet på grovfôret på en bærekraftig måte. For å sikre størst mulig andel norskproduserte råvarer totalt og et bedret sirkulærøkonomisk klimaregnskap bør bruken av norsk grovfôr og andre norske fôrråvarer økes. TINE arbeider aktivt for å bedre både mengde og kvaliteten på norsk grovfôr. Vi ønsker at norsk melk skal produseres på norske ressurser, og at dette skal lønne seg for norske melkeprodusenter. En høy norskandel i fôrgrunlaget er sentralt for å øke norsk selvforsyning og en bærekraftig utnyttelse av det norske ressursgrunlaget. Dette kan likevel komme til å utfordre ytelse og økonomi på det enkelte bruk slik rammebetingelsene er bygd opp i dag.

God dyrevelferd er viktig for både dyrene og for bonden som steller dem, og TINE har fokus på oppfølging av og forbedring av dyrevelferd. God dyrevelferd handler i stor grad om omsorg, og bonden er derfor den viktigste forutsetningen for dette. Men for å kunne vise andre omsorg må man ha fysisk, psykisk og økonomisk overskudd. God dyrevelferd er derfor avhengig av god bondevelferd, og vi er bekymret for et økende antall tilbakemeldinger om bønder med stadig mindre overskudd. Dette være seg fysisk, psykisk, økonomisk eller en kombinasjon av disse.

I industrien erstatter vi stadig fossile drivstoff med mer bærekraftige alternativer, og vi jobber systematisk med emballasje og med å redusere matsvinn i hele verdikjeden. TINE er aktivt med på initiativ knyttet til bruk av husdyrgjødsel i biogass og vi deltar i forskningsarbeid knyttet til metanhemmere. Landbruket har gjennom landbrukets klimaplan forpliktet seg til å redusere landbrukets klimautslipp. Metanhemmere i fôr er det viktigste tiltaket for å innfri disse forpliktelsene. Potensialet for reduksjon av klimautslipp er stort, og innledende forsøk i Norge viser reduksjon av metanutslipp fra storfe ved bruk av metanhemmere på mellom 15 og 20 prosent.

Prosjektet MetanHUB er organisert for å sikre forankring i hele næringen, samt kunne inkludere andre pågående og nye initiativ i næringen. MetanHub skal også sørge for nødvendig og transparent kunnskapsdeling mellom aktørene i landbruket, samt engasjement og rekruttering blant bøndene. Sporing og dokumentasjon for alle drøvtyggere er en viktig suksessfaktor for å svare ut inngåtte forpliktelser i Klimaplanen.

Videre er utslipp fra drøvtyggere en del av det naturlige biologiske sirkulære kretsløpet. En ambisjon om å redusere metanutslippet må finne sted parallelt med at dyras behov, velferd og levesett ivaretas og at norske råvarers kvalitet og konkurransefortrinn opprettholdes. Det at landbruket kan ta CO₂ ut fra atmosfæren er et stort samfunnsbidrag og vesentlig forskjellig fra å kutte CO₂ utslippet som gjøres i andre næringer.

Innsikt fra prosjektet vil være overførbart og mulig å tilpasse til andre drøvtyggere under norske forhold. For å komme godt i gang og få størst mulig effekt er det i starten relevant å bygge videre på forsøk som flere aktører i prosjektgruppa allerede har i gang.

TINE vurderer det som viktig at metanhemmere prioriteres høyt, og at en så raskt som mulig kommer i gang med bruk av metanhemmere i norsk melkeproduksjon.

Vi registrerer, og er forhåpningsfulle, i forhold til at det gjennom jordbruksavtalen i 2023 ble avsatt midler i forbindelse med organisering og etableringen av prosjektet metan-HUB som et samarbeid mellom alle interessenter i norsk jordbruk. Et viktig element er nå å få aksept for hvordan utslippsgevinster i form av redusert metanutslipp kan måles og bokføres i det nasjonale klimaregnskapet.

På den enkelte gården setter vi trykk på beregning av status for dyrevelferd og klimabelastning, og med tilhørende rådgiving. Både for å dokumentere status og for å kunne arbeide målrettet med stadig forbedring. For å stimulere til forbedringer innførte TINE fra 01.01.2023 et bærekraftstillegg på 2 øre/liter til de som dokumenterer klimagassutslipp og dyrevelferd på sin gård. Fra 01.07.2024 utvider TINE bærekraftstillegget til 4 øre/liter og med 2 nye krav; dokumentasjon av beiteperiode og dokumentasjon av dyrevelferdstiltak utover krav i lov og forskrift.

Positive virkemidler tidlig i verdikjeden er avgjørende for at vi raskt skal kunne ta i bruk metanhemmere. TINE legger til grunn at merkostnader i verdikjeden knyttet til metanhemmere kompenseres fullt ut. TINE legger videre til grunn at rapportering og dokumentasjon kan gjennomføres med minst mulig ekstraarbeid for bonden. Den detaljerte utformingen av positive virkemidler, reguleringer og dokumentasjonskrav bør avklares så snart som mulig.

TINE anbefaler at det prioriteres midler til bruk av metanhemmere også i årets jordbruksoppgjør. Først og fremst er det behov for finansiering av et storskala forsøk innen husdyrholdet hvor vi kan se akkumulerte effekter av bruk av metanhemmere i norsk husdyrhold.

Biogass er et annet viktig bærekraftstiltak. For å oppnå lønnsomhet er det nødvendig med støtteordninger for biogassanlegg. Enova vurderer prosjekter basert på kostnadseffektivitet, noe som kan favorisere anlegg med mindre husdyrgjødsel i forhold til de som bruker andre energirike substrater. Dette fører til at for lite støtte går til anlegg som baserer seg på husdyrgjødsel. Etter at biogassanlegget er bygd, kan bønder få tilskudd for levering av husdyrgjødsel. Dagens ordning finansieres over jordbruksoppgjøret, men den mangler forutsigbarheten som store investeringer i biogassanlegg krever. Bionova, som nylig ble opprettet, gir regjeringen muligheten til å gi biogassbransjen langsiktige rammevilkår. TINE mener at Bionova bør få et langsiktig oppdrag for å sikre nødvendig støtte og finansiering til biogassproduksjon i Norge, og at støtten per tonn gjødsel bør økes. Støttesatsen har ikke vært justert siste 3 år og i samme periode har prisøkningen for innsatsfaktorer tilknyttet biogass økt mer enn den generelle inflasjon.

Arbeidet med bærekraft gir økte kostnader i hele vår produksjon, mens mulighetene til å hente dette inn gjennom økt inntjening er svært begrenset. Det er derfor behov for stimulerende tiltak som støtter opp om arbeidet med bærekraft. Dette gjelder nå særlig satsingen på mer og bedre grovfôr i

norsk melkeproduksjon og bruk av metanhemmere, men også andre rammevilkår for industrien og den enkelte melkebonden.

Økologisk produksjon

Det tar lang tid å legge om drift til økologisk produksjon. Det er betydelig usikkerhet knyttet til hvordan markedet for økologisk melk vil utvikle seg framover. TINE opplever at forbrukerne i for liten grad er villige til å betale mer for økologisk melk, og utnyttelsesgraden var i 2023 på 67 prosent. Når det er ønskelig med økologisk produksjon, er det derfor viktig å stimulere dette også gjennom jordbruksforhandlingene. Og denne stimulansen bør helst gå direkte til melkeprodusentene. Utfordringene i økologisk melkeproduksjon bør løses med tiltak som treffer de særegne utfordringene i økologisk melkeproduksjon. Tiltak i fjorårets avtale er en start på dette, men uten ytterligere pristilskudd til økologisk melk vil det være svært vanskelig å opprettholde rasjonell innhenting av økologisk melk.

Rådgiving

TINE tilbyr i dag rådgiving innen fagområdene fôring, økonomi og ledelse, bygg, avl og helse. Inn under dette ligger en rekke undertemaer og spesialiseringer. Vi kan mest om melkeproduksjon i Norge og gir verdifulle råd. I tråd med den digitale utviklingen inkluderer vi stadig bredere og mer detaljert datagrunnlag inn i både digitalisert og rådgivingsbasert beslutningsstøtte, slik at brukeren kan ta kvalifiserte valg til rett tid og nå målene med driften.

Det vil være til det beste for næringen å over tid å sikre helheten for hver enkelt gård bedre enn vi klarer i dag. I tillegg til det akutte behovet for bedret driftsøkonomi og investeringsstøtte, ser TINE et framtidig behov for bedre samordning av kompetansetilbudet til norske bønder.

Melkegeita må prioriteres

Det var i 2023 237 foretak som leverte geitemelk til TINE. Melkegeita er en viktig del av norsk landbruk, men få og spredte produsenter gir utfordringer for både fagmiljøet og foredlingen. Melkegeita er godt egnet til å nyttiggjøre seg utmarksbeite, og har en spesiell rolle i landskapsforvaltningen. I likhet med resten av norsk landbruk har melkegeitholdet store utfordringer. Det er derfor viktig å også bruke virkemidler som treffer melkegeitholdet.

Melkegeitprodusentene, myndighetene og TINE har i fellesskap gjort en stor innsats for å løfte kvaliteten på geitemelka og standarden i geiteholdet vesentlig. Produsentene har bidratt med stor arbeidsinnsats knyttet til sanering av sykdommer og fornying av avlsmateriell. Myndighetene har bidratt gjennom støtteordninger for å sikre økonomien i saneringsfasen. TINE har bidratt med forsterkede kvalitetstillegg. Det er et klart mål at helsetilstanden i geiteholdet opprettholdes, og TINE ber om at det etableres et overvåkningsprogram for geitebesetninger.

TINE arbeider for å øke anvendelsen av norsk geitemelk, men vi har fortsatt noe større produksjon enn det er kommersiell anvendelse for. TINE mener den samfunnsøkonomiske mest effektive måten å tilpasse samlet kvote på, er å holde tilbake kvote fra bruk som avviker sin produksjon, slik at reduksjon for gjenværende produsenter blir minst mulig.

For å sikre melkegeitholdet ber TINE om styrket beitetilskudd og setertilskudd for melkegeit. Det er vesentlige praktiske forskjeller mellom å beite med rene kjøttproduserende dyr og å beite med dyr i laktasjon. TINE vil derfor oppfordre avtalepartene til å vurdere å innføre en egen post for beitetilskudd til melkegeit.

Videre bør det, for å møte det akutte behovet, gis økt driftstilskudd og grunntilskudd. Dette vil være målrettede tiltak for å sikre økonomien i melkegeitholdet.

Appendix, priser internasjonalt

